

Vlaams Bijenteeltprogramma aanpassingen 2021 - 2022

Maatregelen voor de verbetering van de productie en afzet van producten van de bijenteelt

**In toepassing van Verordening (EU) 1308/2013 van het Europees
parlement en de Raad en van Verordeningen (EU) 1366/2015 en
1368/2015 van de Commissie.**

**Voorgesteld door de Vlaamse overheid,
in overleg met de representatieve organisaties van de Vlaamse
bijenteeltsector**

1. Actueel kader

De sterftcijfers van de bijenkolonies voor de voorbije 3 winters voor Vlaanderen/België bedragen : 2017-2018: 13,2%; 2018-2019: 10,9%; 2019-2020: 20,3%. Op z'n minst heeft het Vlaams Bijenteeltprogramma een algemene bewustwording bij de imkerij teweeg gebracht dat de Varroa-mijtziekte doelgericht moet aangepakt worden. Factoren die daar vanuit het Vlaams Bijenteeltprogramma toe bijgedragen hebben zijn een bewustmaking van de imkerij van het belang van een doelgerichte aanpak van de Varroa-mijtziekte. Daartoe werden initiatieven genomen op twee niveau's: (1) de publicatie van brochures met daarin beschrijvingen van bedrijfsmethoden van vooraanstaande imkers, ter inspiratie van de Vlaamse imker; (2) de publicatie van technische brochures die het correct gebruik van medicamenten of organische zuren en het relevante wettelijke kader toelichten. Er werd tevens een initiatief genomen rond de gesloten waskringloop tegemoetkomend aan een actueel probleem van de wasvervalsing.

Een belangrijk en blijvend aandachtspunt is selectie van bijen en het in stand houden of verbeteren van genetische variatie in de lokale bijenpopulaties. Daartoe werd in de campagne 2017-2019 een nieuwe selectiestrategie uitgewerkt waarbij een onderscheid werd gemaakt tussen het veredelen, het testen en het telen. Daarbij wordt gestreefd naar het identificeren van performante teeltmoeren (top-50%) voor gebruik bij verdere nateelt en verspreiding onder de imkerij. Het accent werd gelegd op de veerkracht van het volk, met een sterke component Varroa-resistentie. Daarnaast waren er nieuwe vindingen rond virus-resistentie die veelbelovend zijn en waarop zal verder gebouwd worden. Om dit te bewerkstelligen werd enerzijds een centraal georganiseerd veredelings- en testprogramma opgezet en anderzijds aan de imker de mogelijkheid geboden om op de eigen bijenstand aan selectie te doen. Binnen het Vlaams bijenteeltprogramma willen we inzetten op diversiteit en een verbreding van de benaderingen rond selectie met focus op resistentie voor Varroa en virussen. Daartoe worden alle relevante partners geëngageerd.

Een ander belangrijk en acuut probleem is de Aziatische hoornaar waarvan lokaal aanwezige kolonies een bedreiging vormen voor de honingbij. Met het citizen-science project VespaWatch werd de eerste golf van deze nieuwe invasieve soort opgevolgd en een bewakingsstelsel op poten gezet. Op het einde van het project hebben een aantal vrijwilligers de werkzaamheden verdergezet. In onderhavig voorstel van het Vlaams

bijenteeltproject zal voor het eerst ook worden ingezet op de beheersing van deze invasieve soort.

De media-aandacht voor de bijenproblematiek heeft ook de interesse van de burger verder aangewakkerd. De vraag wordt vaak gesteld wat de particulier, de lokale overheden, kleine en middelgrote ondernemingen, de landbouwer... kunnen doen ten gunste van de honingbij. Het Vlaams Bijenteeltprogramma wil hierin een rol spelen.

2. Totstandkoming van onderhavig projectvoorstel

De EU ondersteunt sinds 1997 rechtstreeks de bijenteeltsector door de lidstaten de mogelijkheid te bieden nationale programma's voor hun bijenteeltsector in te dienen. Deze programma's beogen de verbetering van de algemene voorwaarden voor de productie en de afzet van de producten van de bijenteelt: honing, koninginnengelei, pollen, propolis en bijenwas. Onderhavig projectvoorstel is in toepassing van Verordening (EU) 1308/2013 van het Europees parlement en de Raad en van Verordeningen (EU) 1366/2015 en 1368/2015 van de Commissie.

Verordening (EU) 1308/2013 omschrijft de maatregelen die in de bijenteeltprogramma's kunnen worden opgenomen. Het betreft:

- a. technische bijstand voor bijenhouders en bijenhoudersorganisaties;
- b. bestrijding van vijanden van de bijenvolken en ziekten in de bijenteelt, in het bijzonder de Varroa-mijtziekte;
- c. rationalisatie van de transhumance;
- d. ondersteuning van laboratoria voor de analyse van producten van de bijenteelt om bijenhouders te helpen hun producten af te zetten en de waarde van hun producten te verhogen;
- e. maatregelen voor het herstel van het bijenbestand in de Unie;
- f. samenwerking met instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van programma's inzake toegepast onderzoek op het gebied van de bijenhouderij en de producten van de bijenteelt;
- g. marktmonitoring;
- h. verbetering van de kwaliteit van producten teneinde de producten beter in de markt te kunnen zetten.

In de uitvoeringsverordening (EU) 1368/2015 wordt gesteld dat elke lidstaat van de EU de Commissie uiterlijk op 15 maart vóór het begin van het eerste bijenteeltjaar van het programma in kennis dient te stellen voor één enkel bijenteeltprogramma voor zijn gehele grondgebied. Om hieraan te voldoen en om een bijenteeltprogramma uit te werken dat gedragen wordt door de bijenteeltsector worden volgende stappen genomen:

- de imkers worden geconsulteerd en gevraagd projectvoorstellen ter zake in te dienen via hun plaatselijke vereniging, gecentraliseerd door hun koepelvereniging en ten slotte overgemaakt aan de projectleider;
- de projectleider beoordeelt de voorgestelde projecten op hun relevantie en hun compatibiliteit en maakt een voorstel op dat conform is aan de vereisten opgelegd door de Commissie. Voorstel dat ter goedkeuring wordt voorgelegd aan het Toezichtcomité (TZC);
- na goedkeuring worden op federaal niveau de programma's van de regio's samengevoegd tot één 'Belgisch' voorstel dat aan de Commissie wordt overgemaakt;
- uiterlijk op 15 juni vóór het begin van het eerste bijenteeltjaar van het betrokken bijenteeltprogramma, wordt het bijenteeltprogramma door de Commissie goedgekeurd op grond van artikel 57, eerste alinea, onder c), van Verordening (EU) nr. 1308/2013.

Tijdens de vergadering van het TZC van 14 oktober 2020 werd voor het eerst meegedeeld dat er meer budget zal ter beschikking zijn voor de huidige (2020-2022) campagne voor de werkjaren 2021 en 2022. In de daaropvolgende vergadering met het TZC op 13 januari 2021 kon worden bevestigd dat de subsidies zullen verhoogd worden tot 422.967€ per jaar. Het 3^{de} werkingsjaar van de huidige campagne wordt met 5 maanden verlengd zodat de daaropvolgende campagnejaren gelijk zullen lopen met de kalenderjaren. Het beschikbare budget wordt voor zowel het 2^{de} als het 3^{de} werkingsjaar omhoog getrokken naar 422.967€. De leden van de vergadering werd gevraagd om tegen het einde van januari een visietekst door te sturen met een aanpassing van het 2^{de} en 3^{de} werkingsjaar van de huidige campagne.

Op de vergadering van het TZC van 3 februari 2021 werden de verschillende visieteksten in een kruistabel overlopen. Alle opmerkingen werden genoteerd en er werd gevraagd om extra opmerkingen schriftelijk over te maken tegen 9 februari 2021. Op 10 februari werd met een beperkte groep van het TZC vergaderd om vlotter in overleg te kunnen gaan en sneller beslissingen te kunnen nemen. Alle voorstellen werden in een overzichtsdokument gegoten en alle acties werden één voor één overlopen. Door bepaalde gelijkaardige acties samen te nemen en andere te schrappen werd getracht om tot het beschikbare budget van 422.967€ te komen. Een bijgestuurd voorstel voor de budgetwijziging van het 2^{de} en 3^{de} werkingsjaar werd aan alle leden van het TZC bezorgd en met de volledige groep besproken op de vergadering van 24 februari 2021. Op basis hiervan werd een herwerkte versie van het bijenteeltprogramma uitgeschreven door de projectleider en overgemaakt aan de leden op 4 maart 2021, die hieraan haar goedkeuring gaf op 5 maart 2021.

De leden van het TZC onderstrepen dat de weerhouden programmapunten ten goede moeten komen aan alle imkers, onafgezien van welke federatie het programmapunt heeft voorgesteld. De uitvoering moet collegiaal verlopen en in samenwerking met alle bijenteeltorganisaties vertegenwoordigd in het TZC. De leden van het TZC zien dit als deontologisch correct en beschouwen dit als een unieke kans om over de grenzen van de verenigingen heen samen te werken aan de uitvoering van dit steunprogramma voor de bijenteelt in Vlaanderen.

3. Algemene doelstellingen

Volgende ALGEMENE DOELSTELLINGEN werden weerhouden:

- Het verbeteren van de controle van de Varroa-mijtziekte en hierdoor het reduceren van de schade die deze ectoparasiet direct en indirect aanricht;
- Bedrijfsmethoden die Varroa-controle toelaten met een minimale behandeling promoten en aanleren bij de lokale imker;
- Het selecteren voor bijenvolken met een grotere weerbaarheid en veerkracht, die zijn aangepast aan onze lokale omgevingsomstandigheden en waarbij gestreefd wordt om medicatievrij te kunnen imkeren, en wel door:
 - Het verbeteren van de genetische diversiteit van de bijenstapel;
 - Inzetten van diverse selectiemethoden (natuurlijke selectie volgens Black Box/Bottleneck methodiek, selectie al dan niet met lokale genenpoel, ...) om de natuurlijke weerstand van bijen tegen de Varroa-mijtziekte te versterken en naar voor te brengen;
- Het harmoniseren van honingbijen en bijenteeltmanagement waardoor het algemene stress niveau van onze bijenpopulaties daalt;
- Technische ondersteuning van de bijenteeltverenigingen mbt de maatregelen die de actoren kunnen nemen ten gunste van de bijen;
- Het uitbouwen van een referentiekader, zowel wat betreft de ontwikkeling van het bijenvolk, als de populatie dynamiek van de Varroa-mijt;

- Het actualiseren van het bestaande systeem van sectorale kwaliteitszorg voor de honing van de lokale Vlaamse imker;
- Waken over de kwaliteit van de bijenwas bedoeld voor raatbouw door enerzijds verder wasanalyses uit te voeren maar vooral door het promoten van een gesloten wascyclus bij de lokale imker;
- In het kader van een adequate voedselvoorziening voor het bijenvolk inzetten op de leefomgeving en biodiversiteit van het drachtgebied.
- De imkerij beter wapenen tegen noodsituaties en een klankbord zijn voor imkers die met vragen zitten;
- De imkers in de mogelijkheid stellen om te helpen bij het opsporen van Aziatische hoornaarsnesten om het verdelgen ervan toe te laten.

4. Programmapunten van projectvoorstel

Hieronder worden de weerhouden programmapunten voor de twee resterende werkingsjaren van de huidige campagne voorgesteld. Er wordt een opdeling gemaakt volgens de thematische programmapunten van de oproep van de Europese Commissie. Eerst wordt een korte omschrijving gegeven van het programmapunt; dan volgen de aftoetsingscriteria (deliverables, performantie-criteria en impact score).

In de subtitel van het programmapunt zal het werkingsjaar van uitvoering worden vermeld, alsook eventuele rapporteurs. De ‘rapporteur’ neemt samen met de projectleider initiatieven om een programmapunt tot uitvoering te brengen. De rapporteur zal aan het Toezichtcomité verslag uitbrengen van de vorderingen die zijn gemaakt voor dat programmapunt.

Deze aanpassing van het Vlaams Bijenteeltprogramma behelst 3 periodes:

- Werkingsjaar 2 (van de campagne 2020-2022): 1 augustus 2020 - 31 juli 2021
- Werkingsjaar 3 (van de campagne 2022-2022): 1 augustus 2021 - 31 juli 2022
- Werkingsjaar 3+ (van de campagne 2020-2022): 1 augustus 2022 - 31 december 2022

4.1. Technische bijstand voor bijenhouders en bijenhoudergroeperingen

Onze focus:

- Minder sterfte door kennis en techniek
- Steun aan de lokale werking van imkersverenigingen
- Grotere betrokkenheid van de burger in de corrigerende maatregelen
- Betere communicatie over het Vlaams Bijenteeltprogramma

1. *Gids voor Goede Bijenteeltpraktijken (werkingsjaar 2 en 3)*

De ‘sectorgids’ is een leidraad voor de imkers om op een correcte en wettelijke manier honing en andere bijenproducten (levensmiddelen) te produceren. De laatste versie dateert van 2010. Ondertussen zijn tal van wijzigingen in de wetgeving doorgevoerd (o.a. met betrekking tot de residuen antibiotica) en dringt een actualisering van de gids zich op. Deze actualisering dient te gebeuren in nauw overleg met de Waalse partners (CARI, Louvain-la-Neuve). ILVO (Melle) was reeds van bij aanvang (eerste twee versies) betrokken bij de redactie van de sectorgids en zal ook bij deze actualisering geconsulteerd worden.

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|---|
| Deliverables | Upgraden van de Gids voor Goede Bijenteeltpraktijken (digitaal) |
| Performantie-criteria | Aantal items die inhoudelijk verbeterd zijn |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

2. Kennisstroom (Know It) (werkingsjaar 2, 3 en 3+).

Gezien de veelheid aan onvolledige of incorrecte informatie die circuleert, zien we een belangrijke rol voor correcte informatieverstrekking. Het is de bedoeling om sleutelpublicaties in de wetenschappelijke literatuur op een vulgariserende manier samen te vatten en zo de imker hierover te informeren. Ook kunnen dossiers worden uitgeschreven rond een bepaald thema. De rubriek 'Know It' op de website is daartoe één van de geschikte kanalen en dient verder uitgebouwd te worden in het kader van onderhavig project.

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|---|
| Deliverables | Uitschrijven en posten van Know It dossiers |
| Performantie-criteria | Aantal lopende en uitgewerkte dossiers |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

3. Bijenplantengids (Plant It) (werkingsjaar 2 en 3).

We willen de imkersverenigingen ondersteunen in het advies naar verschillende doelgroepen (actoren) over hoe zij maatregelen kunnen nemen ten gunste van de honingbij. Communicatie zal verlopen via de website onder de rubriek 'Fix It' (zie onder 4.) en 'Plant It'. Deze laatste is een online zoekfunctie om bijenvriendelijke planten te vinden die momenteel al sterk is uitgebouwd, maar die nog een zekere investering behoeft.

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|---|
| Deliverables | Ontwikkelen van Bijenplantengids (digitaal) met zoekfunctie |
| Performantie-criteria | Aantal planten |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

4. Bijenvriendelijke maatregelen (Fix It) (werkingsjaar 2 en 3).

'Fix It' is een databank met bijenvriendelijke maatregelen (ideeën) voor specifieke doelgroepen en voor het grote publiek. Het is de bedoeling om elk 'ideetje' kort te beschrijven en de lezer te gidsen naar andere websites waar de praktische uitvoering en het wettelijke kader wordt toegelicht. Om informatie voor 'Fix It' te verzamelen voorzien wij een reeks van interviews met deskundigen ter zake. Binnen het kader van onderhavig programma zal van 'Fix It' ook een online zoekfunctie worden gemaakt. Tevens overweegt Honeybee Valley om de resultaten van programmapunten 3 en 4 te valideren onder de vorm van twee naslagwerken, respectievelijk een 'Bijenplantengids' en een boek met 'Maatregelen om de Bijensterfte te Keren'.

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|---|
| Deliverables | Ontwikkelen van databank met bijenvriendelijke maatregelen opgelijst per doelgroep (digitaal) met zoekfunctie |
| Performantie-criteria | Aantal maatregelen |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

5. Scholing gezondheidsassistenten (werkingsjaar 2).

Verder willen we werk maken van gezondheidsassistenten (of coachen) die imkers kunnen helpen om de soms moeilijke informatie (cf. brochures over bedrijfsmethoden en technieken) te begrijpen en te kunnen toepassen. Hiervoor willen we de vroegere 'beëdigde

assistenten in de bijenteelt' (of bijenteellassistenten) inzetten. Als het FAVV staalnames uitvoert op een bijenstand in het kader van een gezondheidsattest of het vermoeden van een wettelijke bijenziekte, wordt de inspecteur dierenarts vaak bijgestaan door een bijenteellassistent. Deze imkers zijn goed op de hoogte van de bijenziekten en weten hoe staalnames en 'stamping out' op het terrein dient te gebeuren. Deze functie wordt mogelijkwerwijze straks overgenomen door dierenartsen, maar in afwachting hiervan wensen we de bijenteellassistenten een bijscholing te geven tot gezondheidsassistent. Als leidraad voor deze opleiding worden de brochures gehanteerd die werden gegenereerd binnen het Vlaams Bijenteeltprogramma 2016-2019.

Dit programmapunt omvat het voorbereidende werk, met name het maken van de PowerPoint-presentaties van de lessen, het zoeken van geschikte lesgevers en het coachen van de lesgevers opdat brochure-inhoud en scholing volledig op mekaar zijn afgestemd. De opleiding zelf, met onder andere de vergoeding van de lesgevers en alle aspecten van de organisatie, valt buiten de scope van dit project en wordt gedragen door de gewestelijke centra binnen de naschoolse vorming van het Departement Landbouw & Visserij.

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|---|
| Deliverables | Vorbereidende werk voor scholing van gezondheidsassistenten |
| Performantie-criteria | Aantal afgewerkte PowerPoint-presentaties |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

6. Bijenloket (werkingsjaar 2, 3 en 3+).

Nog meer dan voorheen dient het Vlaams Bijenteeltprogramma een aanspreekpunt te zijn niet alleen voor imkers, maar ook voor het brede publiek. De moeilijkheden die de bij ondervindt, krijgt veel media-aandacht waardoor mensen met vragen zitten over hoe ze hierbij kunnen helpen. Een goede communicatie met hen is onontbeerlijk voor de uitstraling en de draagwijdte van het programma. Imkers hebben dan weer allerlei technische vragen waar een wetenschappelijk gefundeerd antwoord voor nodig is. Het bijenloket dient voor al deze vragen het brandpunt te zijn. Veel meer dan vroeger zijn imkers zeer actief op allerlei fora en zoeken zij informatie op het web. Jammer genoeg zijn hier ook veel onwaarheden op terug te vinden die hardnekkig op websites en fora blijven circuleren. Hier dient op ingespeeld te worden door kort op de bal te spelen en bij te sturen waar nodig. Het bijenloket kan zowel telefonisch als digitaal geconsulteerd worden. De tewerkgestelden op het project zullen op vastgelegde momenten beschikbaar zijn. Ook zal er via een FAQ (Frequently Asked Questions) lijst ingespeeld worden op terugkerende vragen. Deze methode heeft in de Covid19 lock-down van 2020 zijn functie al bewezen.

Het dossier van de was-vervalsing heeft duidelijk gemaakt dat er nood is aan een meldpunt bij noodprocedures. Dit moet de imker toelaten snel verontrustende observaties te communiceren aan de gemeenschap en een cascade van stappen in gang te zetten met als doel het probleem te identificeren en te omschrijven, en eventuele corrigerende maatregelen in te leiden. Dit alles moet in harmonie zijn met de procedures en regelgeving van het voedselagentschap (FAVV) en ook juridisch sluitend zijn, opdat de getroffen imkers eventuele vergoedingen en/of compensaties voor de geleden schade kunnen afdwingen. Dit meldpunt zal geïntegreerd worden in het bijenloket.

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|--|
| Deliverables | Uitbouwen van een hulplijn voor imkers en het brede publiek die telefonisch en digitaal geconsulteerd kan worden |
| Performantie-criteria | Aantal consultaties en beantwoorde vragen |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

7. Bijenstanden en lokale werking (werkingsjaar 2 en 3; rapporteur = betoelaagde vereniging).

Het Vlaams Bijenteeltprogramma heeft in het verleden 8 educatieve bijenstanden en 2 experimentele bijenstanden uitgebouwd. Het betreft:

- Ed. bijenstand 'Abdij van't Park' in Leuven (Vlaams Brabant)
- Ed. bijenstand 'De Averegten' in Heist-op-den-Berg (Antwerpen)
- Ed. bijenstand 'De Gavers' in Harelbeke (West-Vlaanderen)
- Ed. bijenstand 'Nieuwenhoven' in Sint-Truiden (Limburg)
- Ed. bijenstand 'Brielmeersen' in Deinze (Oost-Vlaanderen)
- Ed. bijenstand 'Fort V' in Edegem (Antwerpen)
- Ed. bijenstand 'Panoven' in Loksbergen (Limburg)
- Ed. bijenstand 'Huysmanhoeve' in Eeklo (Oost-Vlaanderen)
- Exp. bijenstand 'Honeybee Valley' in Gent (Oost-Vlaanderen)
- Exp. Bijenstand 'Herkenrode' in Hasselt (Limburg)

In onderhavig programma zullen deze bijenstanden verder ondersteund worden, zowel op het vlak van infrastructuur, visibiliteit als werking. Op de website zullen deze educatieve en experimentele bijenstanden worden voorgesteld. De activiteiten die zij organiseren zullen in een centrale kalender worden opgenomen om zo van een ruimere bekendmaking te kunnen genieten.

Naast deze educatieve en experimentele bijenstanden zullen ook andere 'gemeenschaps' bijenstanden beroep kunnen doen op het Vlaams Bijenteeltprogramma. Hiervoor zal jaarlijks een oproep worden gelanceerd waarvoor geïnteresseerden zich kunnen inschrijven. De modaliteiten zullen in het tweede werkingsjaar worden uitgewerkt. Het TZC zal zich buigen over de selectie van de weerhouden dossiers. De gegadigden dienen aan het TZC te rapporteren over de besteding van de middelen. Deze rapporten zullen via de website publiek worden gemaakt. De 'gemeenschaps' bijenstanden (educatieve en experimentele bijenstanden inclusief) zijn uitermate belangrijk om het Vlaams Bijenteeltprogramma dichterbij de basis te brengen. Zij worden dan ook voor verschillende programmapunten ingeschakeld om de informatiestroom van en naar de basis te faciliteren.

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|---|
| Deliverables | Steun geven aan 'gemeenschaps' bijenstanden en lokale werking |
| Performantie-criteria | Aantal behandelde dossiers |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

8. Communicatie (werkingsjaar 2, 3 en 3+).

Momenteel verloopt de digitale communicatie naar mogelijk geïnteresseerden via de website van Honeybee Valley. Het is de bedoeling om deze communicatie een eigen 'Vlaams Bijenteeltprogramma'-signatuur te geven. Dit zal evenwel gebeuren vanuit de Honeybee Valley-omgeving. Hierbinnen kunnen alle partners een plaats krijgen. We verwijzen hiervoor naar ILVO Living Lab Veehouderij waarin het Pluimveeloket, het Varkensloket en het Rundveeloket zijn opgenomen (<https://www.pluimveeloket.be/Over-ons>). Deze transitie zou volledig operationeel moeten zijn op het einde van werkingsjaar 3+. Ondertussen wordt verder beroep gedaan op de webapplicaties van Honeybee Valley.

De Newsflash wordt momenteel ongeveer wekelijks verstuurd naar meer dan 1.300 geregistreerde deelnemers van de Honeybee Valley website. Hiermee worden de realisaties van het Vlaams Bijenteeltprogramma kenbaar gemaakt en wordt ingespeeld op de actuele thema's die van belang zijn voor de Vlaamse imker. Er wordt ook herinnerd aan specifieke acties die de imker in het kader van de varroabestrijding dient uit te voeren. Dit zal uiteraard verdergezet worden in de nieuwe campagne en waar mogelijk uitgebreid worden met goed gedocumenteerde instructie-foto's en -video's. Het team van het Vlaams Bijenteeltprogramma zal verdere inspanning doen om onze aanwezigheid op de sociale media te vergroten gebruik makend van de kanalen van de betrokken bijenteeltverenigingen en instituten.

In het kader van de aftoetsingscriteria voorzien we een digitale bevraging over de werking van het Vlaams Bijenteeltprogramma op het einde van ieder bijenjaar binnen het programma. We willen aftoetsen in welke mate de verschillende doelgroepen de ondernomen acties positief hebben ervaren en wat de impact was op de bijenteeltpraktijk. De bevraging zal georganiseerd worden vanuit een Limesurvey-omgeving en de resultaten worden uitgedrukt in een impactscore: hoe hoger de score, hoe groter de impact. De bevraging is gericht naar de relevante doelgroepen en dit kunnen zowel imkers, selectiewerkers als niet-imkers zijn. We streven ernaar om minstens 5% van een specifieke doelgroep te bereiken. Hiervoor zullen verschillende communicatiekanalen van Honeybee Valley (website, Newsflash), de bijenteeltfederaties, de gemeenschaps bijenstanden, Week van de Bij, enz. worden aangesproken.

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|--|
| Deliverables | Communiceren met de buitenwereld over realisaties van het Vlaams Bijenteeltprogramma en over actuele thema's |
| | Het ontwikkelen van een eigen 'Vlaams Bijenteeltprogramma'-signatuur voor digitale communicatie |
| | Betere doorstroming van de informatie naar de imkersverenigingen opdat een groter publiek kan bereikt worden |
| | Bevraging over de werking en impact van het Vlaams Bijenteeltprogramma |
| Performantie-criteria | Aantal communicatie events |
| Impact-score | Digitale bevraging |

9. Gesloten wascircuit lokale bonden (werkingsjaar 2 en 3; rapporteur = betoelaagde vereniging)

De kwaliteit van de bijenwas staat onder druk doordat ziektekiemen en chemicaliën (van Varroa-behandeling of uit de omgeving) zich erin kunnen opstapelen, maar ook door pogingen tot fraude en vervalsing. In een recent verleden is de sector met de gevolgen hiervan reeds op een negatieve manier geconfronteerd geweest. Vandaar dat wij in onderhavig voorstel een lans willen breken voor grotere lokale betrokkenheid van het collecteren en verwerken van bijenwas. In de vorige campagne hebben we via de brochure 'De Gesloten Waskringloop' hier al een belangrijke aanzet toe gegeven. Nu willen we vooral de financiële middelen inzetten opdat lokale verenigingen materialen en toestellen kunnen kopen om de imker te helpen bij het verwerken van zijn eigen bijenwas.

Dit programmapunt wordt aangevat met het inventariseren van de infrastructuur die momenteel reeds beschikbaar is voor imkers hetzij via Honeybee Valley, hetzij via de lokale/provinciale bonden. Modaliteiten voor gebruik/buikleen zullen door het Vlaams Bijenteeltprogramma-team, in overleg met de representatieve verenigingen, worden ontwikkeld. De ondersteuning van de lokale imkersverenigingen voor de aankoop en herstelling van materialen en toestellen voor wasverwerking zal eveneens verlopen via een centrale oproep, die mogelijk gelijktijdig met de oproep voor ondersteuning van de 'gemeenschaps' bijenstanden zal worden gelanceerd. Selectie en rapportering gebeurt zoals beschreven onder punt 7. Hierbij zal als voorwaarde gesteld worden dat verenigingen die ondersteund worden voor de aankoop van materiaal, ook een omkaderende vorming moeten voorzien naar de betrokken imkers om de mogelijke risico's rond het gesloten wascircuit (vb concentratie van pesticiden) te duiden, dit kan oa aan de hand van bovenvermelde brochure

In het budget voorzien we ook de eventuele revisie en herdruk van hogergenoemde brochure (die momenteel uit voorraad is).

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|---|
| Deliverables | Ter beschikking stellen van materialen en toestellen voor wasverwerking aan lokale verenigingen |
| | Herdruk van de brochure 'De Gesloten Waskringloop' |
| Performantie-criteria | Aantal imkers die hiervan gebruik maken |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

10. Vademecum (werkingsjaar 3).

Verder heeft de imkerij nood aan een nieuw 'Vademecum', waarin alle verenigingen, instellingen en personen die betrokken zijn in de waardeketen 'bijenteelt' (= actoren) worden vernoemd. De vorige editie werd geënt op de Koninklijke Vlaamse Imkersbond vzw. Het zou de bedoeling zijn om nu alle bonden/relevante entiteiten hierin op te nemen. Zo kan men verenigingen, instellingen en personen die in Vlaanderen gelinkt zijn met de bijenteelt, gemakkelijk opsporen. Ook hier kiezen we in eerste instantie voor een digitale versie met zoekfunctie.

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|---|
| Deliverables | Samenstellen van een Vademecum (digitaal) met zoekfunctie |
| Performantie-criteria | Volledigheid en aantal contactpersonen |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

4.2. Bestrijding van de invasieve soorten en de Varroa-mijtziekte

Onze focus:

- Betere controle door kennis en techniek
- Steun aan de lokale imkers

1. Varroa-populatiemodel (werkingsjaar 2, 3 en 3+).

Een degelijke Varroa-behandeling vraagt een voldoende stevige technische bagage. In de voorgaande campagne werden technische brochures uitgegeven om duidelijk aan te geven hoe correct en efficiënt kan behandeld worden. In onderhavig projectvoorstel hebben we de ambitie om een Varroa-populatiemodel uit te werken naar het voorbeeld van Randy Oliver (Grass Valley, California, USA). Het model wordt ontwikkeld in een Microsoft Excel-omgeving en stelt de imker in staat om te voorspellen hoe de Varroa-druk zich voor een bepaalde kolonie verder gaat ontwikkelen bij een gegeven mijtental. Door parameters als broed- en volksoontwikkeling toe te voegen kunnen dan voorspellingen gemaakt worden of het volk in de gevarenzone terechtkomt en wat de impact van een behandeling hierop is. Voor imkers die inzetten op selectie naar veerkrachtige bijen, kan het model bijgestuurd worden voor het Varroa-reproductiegetal. Persoonlijke contacten met Randy Oliver werden reeds in 2020 gelegd en wij beschikken nu over de codes om aanpassingen te doen voor de specifieke omstandigheden in Vlaanderen. Voor het valideren van het model zal de Varroa-populatiedynamiek minstens één volledig bijenseizoen opgevolgd worden. Hiervoor werden reeds de nodige afspraken gemaakt met geïnteresseerde imkers. Het valt te verwachten dat de imker van het model pas gebruik kan maken ten vroegste in de campagne 2023-2025.

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|--|
| Deliverables | Ontwikkelen van een Varroa-populatiemodel in een MS Excel-omgeving |
| | Valideren van het model onder de specifieke omstandigheden in Vlaanderen |
| Performantie-criteria | Afwijking bij validatie van het ontwikkelde model |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

2. Bestrijding Aziatische hoornaar (werkingsjaar 2; rapporteur = VBI).

De laatste jaren neemt de problematiek van de Aziatische hoornaar (*Vespa Velutina*) ook toe in Vlaanderen.

Ook binnen het Vlaams bijenteeltprogramma wordt ingezet op de bestrijding van de problematiek rond de Aziatische hoornaar.

Doelstelling is om, oa vertrekkende vanuit de meldingen op het VespaWatch platform de omvang van de problematiek te monitoren en de bestrijding te coördineren.

Er zal op volgende actiepunten ingezet worden:

1. Evalueren van de waarneming die via Vespawatch.be en andere bronnen binnen komen;
 2. In het geval dat het effectief om Aziatische hoornaar gaat: aanspreken van het netwerk van opgeleide imkers (vespawatchers) en starten van de zoektocht naar het nest;
 3. Indien het nest gevonden wordt: coördinatie van de bestrijding
 4. In gevallen waar dat gewenst is: voorzien van nazorg
 5. Zoekacties, bestrijdingsacties en opleidingen worden gerapporteerd aan dL&V en ANB;
- Doelstelling is om impact van e Aziatische hoornaar op de drie geïdentificeerde domeinen (landbouw, biodiversiteit, volksgezondheid) te mitigeren;

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|---|
| Deliverables | Bestrijden van de Aziatische hoornaar |
| Performantie-criteria | Aantal nestverdelgingen |
| | Aantal opgeleide imkers |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

3. Avondopsporing van de Aziatische hoornaar (werkingsjaar 2; rapporteur = VVCB).

De Aziatische hoornaar heeft een positief fototroop gedrag. VVCB heeft recent een aantal voorbereidende testen uitgevoerd om dit gedrag te gaan benutten bij het vangen van hoornaars. Het betreft een opstelling waarbij de exoten worden aangetrokken door een lichtbron en in een val terecht komen. Zij wensen deze opstelling verder uit te testen en te optimaliseren door het aanpassen van een aantal variabelen (type van lamp en karakteristiek van het licht, vereiste lichtsterkte, tijdstip van de dag, maximale afstand van een gekend nest waarop het systeem werkzaam is, efficiëntie van het toepassen van het systeem voor het opsporen van hoornaars in een willekeurig gebied).

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|--|
| Deliverables | Rapporteren over de werking van deze opstelling |
| Performantie-criteria | Efficiëntie en specificiteit van de opstelling, aantal gelokaliseerde nesten |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

4. Roofmijten tegen de Varroa-mijtziekte (werkingsjaar 3; rapporteur = VBI).

De interesse om roofmijten (*Strateolealaps scimitus*) te kunnen inzetten tegen de Varroa-mijtziekte groeit nu het Federaal voedselagentschap de inzet ervan heeft toegelaten. Het succesvol inzetten van de roofmijt kan verder bijdragen om het gebruik van organische zuren of andere geneesmiddelen tegen Varroa terug te dringen. De inzet van de roofmijt die zich vandaag vooral situeert binnen de werksfeer van Natuurlijk Imkeren is evenwel gebonden aan specifieke omgevingsfactoren om succesvol te zijn. De verschillende

omgevingsfactoren en het relatieve belang ervan is onvoldoende gekend. Met dit onderzoek willen we een gedetailleerde methodiek beschrijven die moet toelaten om deze vorm van Varroa-bestrijding te kunnen inzetten in de klassieke imkerij. Het TZC heeft geadviseerd om deze studie te laten voorafgaan door een studie over het effect op de voedselveiligheid (honing ; zie programmapunt 3.4.) en zal op basis hiervan een *go/no go* geven.

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|---|
| Deliverables | Rapporteren over de werking van deze opstelling |
| Performantie-criteria | Efficiëntie en specificiteit van de opstelling |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

4.3. Steun van laboratoria voor de analyse van de producten van de bijenteelt

Onze focus:

- Kwaliteitszorg van honing en bijenwas
- Inschatten van risico's die gepaard gaan met oude en nieuwe bijenteeltpraktijken

1. *Kwaliteitszorg honing (werkingsjaar 2 en 3; rapporteur = ILVO).*

Het programma van honinganalyses dat we in Vlaanderen sinds 1998 uitvoeren laat de imkers toe hun etiket, presentatie, kristallisatiestructuur en kwaliteit te laten evalueren door een onafhankelijk organisme (ILVO). Verder wordt een deel van de monsters ook op antibioticaresiduen en op authenticiteit (suikervervalsing) onderzocht. Op deze manier worden imkers geïnformeerd mochten er zich (serieuze) gebreken voordoen. Onrechtstreeks zorgen de labo-analyses voor verbetering van de presentatie en kwaliteit van het afgeleverd product (honing). Zo heeft het programma bijgedragen aan een verhoging van het percentage van stalen met een wettelijk etiket, verbetering van de kristallisatiestructuur en tot bewustwording door de imkers van de effecten van onwettig gebruik van antibiotica (cfr residuproblematiek in 2002-2003). Tevens is het een goede steekproef en kunnen de resultaten gebruikt worden wanneer honing in de media omwille van kwaliteit, echtheid of residuen in een slecht daglicht wordt geplaatst. Honing staat steeds meer onder druk, vooral wegens fraudegevoeligheid. Het is daarom belangrijk om zich preventief te wapenen, door Vlaamse honing op kwaliteit en residuen te onderzoeken om bij een crisis direct te kunnen aantonen dat het marktsegment van lokaal geproduceerde honing verschillend is van wat in winkels en supermarkten wordt aangeboden. Tenslotte worden de attesten en labels door de betrokken imkers gebruikt ter promotie van de verkoop van hun honing. Honeybee Valley staat in voor de contacten met de bijenteeltsector voor wat betreft de vrijwillige deelname en legt ondertussen een 'meli'-theek aan, waarbij een aliquot van elk onderzochte honingstaal wordt gestockeerd voor toekomstige initiatieven.

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|---|
| Deliverables | Rapporteren over de analyseresultaten |
| Performantie-criteria | Aantal geanalyseerde stalen |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

2. *Kwaliteitszorg bijenwas (werkingsjaar 2, 3 en 3+).*

Ook is er behoefte om de imkers te ondersteunen bij de beoordeling van de kwaliteit van bijenwas, en dit zowel naar echtheid (vervalsing) als naar aanwezigheid van residuen van pesticiden. In de vorige campagne werden reeds verschillende waswafeltoestellen aangekocht en uitgeleend aan imkersverenigingen. Dit initiatief wordt trouwens ook in de huidige campagne verdergezet (zie programmapunt 1.9.). Zo kunnen imkers die hun eigen bijenwas willen recupereren via hun vereniging deze was omzetten naar bruikbare

waswafels. Uit voorgaande onderzoeken is evenwel gebleken dat ook in gesloten wascircuits vervuiling voorkomt. We willen door gerichte analyse de oorsprong van de vervuiling situeren, om zo gemotiveerd advies te kunnen geven aan de imkers.

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|---|
| Deliverables | Rapporteren over de analyseresultaten |
| Performantie-criteria | Aantal stalen niet-conform |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

3. Risico-analyse gebruik rooftermieten (werkingsjaar 2 en 3; rapporteur = ILVO).

Er zijn potentieel een aantal risico's verbonden aan het gebruik van compost en holle boomstammen inzake de microbiologische kwaliteit en voedselveiligheid van de honing geogst bij gebruik van dergelijke productiesystemen: aanwezigheid van *Clostridium botulinum*, *Clostridium perfringens*, *Listeria monocytogenes*, osmofiele gisten en xerofiele schimmels, mycotoxines gevormd door *Aspergillus fumigatus* en andere schimmels die zich in compost kunnen ontwikkelen. Om uitsluitel te geven of er zich effectief voedselveiligheidsproblemen voordoen wordt voorgesteld dit te onderzoeken.

Staalname en onderzoek van honingstalen (raat- en geogste honing) bekomen uit volken gehuisvest in holle boomstammen of uit volken waarbij rooftermieten en/of boekenschorpioenen worden ingezet ter bestrijding van de Varroa-mijtziekte. Voor de staalname zal samengewerkt worden met Geert Steelant (Werkgroep Natuurlijk Imkeren). Er wordt een staalname op steriele wijze voorzien van honing uit volken gehuisvest in holle boomstammen of uit volken waarbij rooftermieten en/of boekenschorpioenen worden ingezet tegen de Varroa. We beogen staalname en onderzoek van 10 honingstalen. De honing zal onderzocht worden op:

- totaal kiemgetal (telling van aërobe kiemen bij 30°C - ISO 4833-1)
- toxigene *Clostridium botulinum* en *Clostridium perfringens* (aantal sulfietreducerende anaëroben bij 37°C - AFNOR XP V08-061)
- *Listeria monocytogenes* (ISO 11280-1)
- aantal osmofiele gisten (ISO 21527-2 (Aw <0.95))
- aantal xerofiele schimmels (ISO 21527-2 (Aw <0.95))
- mycotoxines (>20 verschillende) met LC-MS/MS.

Indien groei op de voedingsbodem voor de bepaling van sulfietreducerende anaëroben wordt vastgesteld zal de aanrijkingscultuur verder onderzocht worden op aanwezigheid van *C. perfringens* met klassieke methoden door ILVO en op de aanwezigheid van toxigene *C. botulinum* via PCR methodes door een extern labo (ILVO heeft wel een Biosafety level 2 labo maar geen specifieke vergunning voor dit organisme). Alternatief kunnen de platen worden doorgestuurd voor identificatie van 5 kolonies per staal door middel van MALDI-TOF.

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|---|
| Deliverables | Rapporteren over het risico |
| Performantie-criteria | Aantal geanalyseerde stalen en conclusie rond veiligheid van rooftermietengebruik |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

4. Risico-analyse gebruik oxaalzuur (werkingsjaar 2 en 3; rapporteur = ILVO).

Steeds meer imkers behandelen hun bijenvolken met oxaalzuur (druppelen, sproeien of sublimatie (niet erkend); Varromed, Oxuvar, Oxybee, Dany's BienenWohl powder of oxaalzuur dihydraat (niet erkend als diergeneesmiddel)) tegen Varroa. Daarbij beperken sommige imkers zich niet tot een éénmalige toepassing in de winterperiode maar experimenteren steeds meer met meerdere behandelingen verspreid over het jaar om zo een voldoende doeltreffendheid te bekomen en koloniesterfte te vermijden.

In publicaties vindt men gegevens over de residuvorming van oxaalzuur in honing na een éénmalige behandeling doch cijfermateriaal ontbreekt omtrent gehalten aan oxaalzuur in honing na frequente en meervoudige behandeling van de kolonies. Volgens Verordening 37/2010 is er voor oxaalzuur in honing geen MRL nodig na toepassing van oxaalzuur bij bijen. Evenwel is het belangrijk om na te gaan of meervoudige toepassing van oxaalzuur aanleiding geeft tot concentraties aan oxaalzuur in honing boven de gehalten die natuurlijk in honing kunnen voorkomen.

Het Scholingscentrum NEMEC vzw heeft een behandelingsprotocol uitgewerkt en gaat in het kader van een veldproef volgens een strikt protocol bij 5 Vlaamse imkers Varroa-bestrijding met oxaalzuur gekoppeld aan een broedbeperking in juni toepassen en dit in minimum 4 kolonies per deelnemende imker. Naast de behandelingen van de kolonies zal elke deelnemende imker vanaf 1 maart 2021 dagelijks de mijtenval noteren alsook frequent de koloniesterkte beoordelen. De overwintering van de kolonies zal tevens gevolgd worden tot maart 2022. Daarnaast zal honing geoogst uit de behandelde volken onderzocht worden op residuen van oxaalzuur. Tevens zal honing van kasten binnen hetzelfde drachtgebied die niet behandeld zijn met oxaalzuur gecontroleerd worden ter referentie. De resultaten van de veldproeven moeten toelaten om een beter zicht te krijgen op de impact van de behandelingen op de mijtontwikkeling, de honingkwaliteit en overleving van de kolonies. NEMEC vzw is verantwoordelijk voor het protocol van behandeling van minimaal 20 volken verdeeld over 5 Vlaamse imkers. ILVO staat in voor de verzameling en analyse van de resultaten van de mijtenval en de honinganalyses. Honing van de behandelde volken zal per imker verzameld worden (5 stalen) met telkens een referentiestaal.

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|---|
| Deliverables | Rapporteren over het risico |
| Performantie-criteria | Aantal geanalyseerde stalen en conclusie rond veiligheid van oxaalzuurbehandeling |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

5. Honingvervalsing (werkingsjaar 2; rapporteur = ILVO).

Recent zijn nieuwe detectiemethoden ontwikkeld die veel gevoeliger en meer performant zijn voor het opsporen van suikervervalsing. Het betreft 1H NMR (Nuclear Magnetic Resonance) Profiling en LC-HRMS (Liquid Chromatography gekoppeld met High Resolution Mass Spectrometry). Deze analysetechnieken zijn in staat om niet alleen de reeds bestaande vormen van vervalsing met een nog grotere gevoeligheid aan te tonen, maar ook nieuwe nog ongekende voeding of bijmenging met nieuw ontwikkelde suikersiropen te detecteren. Dit betekent dat momenteel kleine hoeveelheden in de honing aanwezige invertsuikers kunnen opgespoord worden. Met deze gevoelige technieken kunnen honingstalen waar nog sporen van wintervoeding in aanwezig zijn worden afgekeurd.

Er bestaat onduidelijkheid vanaf welk percentage van insleep van wintervoedsel in honing de laboratoria die de analyse aanbieden het product als niet-honing verklaren. Verder werd uit intern (ILVO) onderzoek vastgesteld dat laboratoria verschillend rapporteren en soms bij terugvinden van invertsuikers die door imkers gebruikt worden als wintervoer dit niet als vervalsing rapporteren. We beogen duidelijkheid te verkrijgen door bij authentieke honing wintervoer bij te mengen en met NMR en LC-HRMS te laten onderzoeken.

Wij voorzien de analyse van 10 Vlaamse honingstalen met NMR en LC-HRMS (2 laboratoria). Toevoeging van door bijen opgeslagen wintervoedsel (sucrose-oplossing en invert suiker) in 3 concentraties (2, 4 en 6%) aan authentieke honing en analyse met NMR en LC-HRMS (2 laboratoria).

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|--|
| Deliverables | Rapporteren over de analyseresultaten |
| Performantie-criteria | Aantal geanalyseerde stalen en conclusie rond honingvervalsing |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

4.4. Steun voor het herstel van het communautaire bijenbestand

Onze focus:

- Selectie voor zachte en veerkrachtige honingbijen die aangepast zijn aan de lokale omstandigheden
- Het ondersteunen van de verschillende selectie-initiatieven in Vlaanderen en hun onderlinge interactie stimuleren
- Het propageren en verdelen van de meest interessante bloedlijnen
- Ondertussen waken over de genetische diversiteit van onze bijenstapel

Ten geleide

Vanuit het Vlaams Bijenteeltprogramma is sinds 2017 een nieuw selectieprogramma uitgerold dat gebaseerd is op teeltwaardebepaling en teeltranking. Teeltwaardebepaling sluit aan bij het Duitse selectieprogramma dat vanuit het bijeninstituut van Hohen Neuendorf wordt aangestuurd en dat werkt volgens het zgn. beebreed-programma. Het is een ambitieus programma dat streeft naar voldoende herhalingen van de testing (parallele testing van 6 zustervolken; liefst ook nog moeren uitwisselen tussen imkers) om zo betrouwbare predicties over aanparingen te kunnen maken (teeltwaardebepaling). Omdat dit voor vele imkers niet mogelijk is, werd een systeem van teeltranking opgezet, waarbij we jaarlijks de globale testresultaten van de selectiewerkers rangschikken. Op die manier verliest men weliswaar aan precisie, maar wint men aan genetische diversiteit omdat meer imkers kunnen meedoen met één of meerdere moeren. Om de impact van de omgeving op de testresultaten te minimaliseren (vooral bij het scoren van de honingopbrengst) worden sommige parameters enkel relatief binnen eenzelfde bijenstand gescoord. Het selectieprogramma heeft bijgedragen tot de ontdekking van het SOV-kenmerk (suppressed in ovo virus infectie) waardoor in het selectieprogramma van het Vlaams Bijenteeltprogramma naast Varroa-resistentie ook kan gestreefd worden naar virus-resistentie.

Het selectieprogramma heeft in de loop der jaren verschillende tools ontwikkeld gaande van brochures met testprotocols, tot een online archiverings- en communicatie-systeem ('Breed It'). Het laat toe dat elke op de Honeybee Valley-website geregistreerde selectiewerker een eigen dossier heeft waar de veredelingsintenties en -realisaties kunnen worden opgegeven. Zo kunnen de medewerkers van het Vlaams Bijenteeltprogramma (Vlaams Bijenteeltprogramma-team; VBP-team) aan de imker advies geven over stappen in zijn/haar selectieparcours. Het VBP-team heeft immers aan de andere kant van de lijn als enige toegang tot de individuele dossiers. Ook is Breed It de manier om testresultaten naar ons te communiceren, welke dan weer verwerkt kunnen worden in de teeltranking. Communicatie gebeurt ook op de klassieke manier via vergaderingen en televergaderingen (in coronatijden) op provinciaal (Provinciale Selectie Teams) en regionaal (Comité Selectiewerk Vlaanderen) niveau. Jaarlijks wordt via de website en vaktijdschriften naar de imkersgemeenschap gecommuniceerd over de topmoeren uit onze selectie, en waar men terecht kan voor de nateelt hiervan. Er worden certificaten uitgeschreven als bewijs van 'uitstekend teeltmateriaal' die de selectiewerker aan zijn imker-klant kan voorleggen. Het is de bedoeling het potentieel van Breed It verder te ontplooiën. Zo zal straks elke selectiewerker de stamboom van zijn teeltmoeren kunnen opvragen, met inbegrip van een rapportje van de prestaties van het verleden en het heden. Dit alles met als doel om selectie naar veerkracht aan te moedigen, aantrekkelijk te maken en een grotere kans op slagen te geven, omdat we kunnen werken vanuit een brede basis (bottom-up).

Het is onze betrachting om op termijn al deze diensten aan alle selectiewerkers in Vlaanderen aan te bieden. Er zijn in Vlaanderen immers een handvol andere selectiegroepen die momenteel onafhankelijk opereren. We willen in onderhavig project de deur open

zetten voor deze imkers en hen verwelkomen in het Vlaams Bijenteeltprogramma vanuit een principe van wederzijds respect. Het is de bedoeling dat zij vanaf het tweede werkingsjaar eigen accenten toevoegen aan het programma. Het gebruik van het centraal archiverings- en communicatiesysteem Breed It door alle betrokken selectiewerkers wordt ten zeerste aangemoedigd. De betoelaagde selectiegroepen treden op als rapporteur over de uitgevoerde activiteiten, zowel naar het Comité Selectiewerk Vlaanderen dat jaarlijks vergadert, als naar het TZC.

Samengevat: binnen het Vlaams bijenteeltprogramma willen we verder inzetten op diversiteit en een verbreding van de benaderingen rond selectie met focus op resistentie voor Varroa en virussen. Daartoe is er enerzijds de ontwikkeling en het beschikbaar stellen van tools (e.g. Breed It) en anderzijds de ondersteuning van andere selectie-initiatieven. In onderstaand voorstel wordt vertrokken van het centraal georganiseerde selectiewerk. De activiteiten van de andere selectiegroepen worden aansluitend thematisch gegroepeerd.

Voor alle luiken binnen dit programmapunt zal binnen de werking van het Toezichtscomité duidelijk bepaald worden wat de noden zijn, waar elke partner concreet kan op rekenen qua budget en tewerkstelling, en welke prestaties daar tegenover moeten staan.

1. Centraal georganiseerd selectiewerk (werkingsjaar 2, 3 en 3+).

Dit selectieprogramma loopt sinds de campagne 2017-2019 en maakt een onderscheid tussen veredelen, testen en telen. Beslissingen worden gezamenlijk genomen op vergaderingen van het CSV die meestal in maart doorgaan. Op dat moment hebben de selectiewerkers hun intenties doorgegeven in de webapplicatie Breed It. De vergadering beslist welke reizen naar bevruchtingsstanden het volgende bijenseizoen zullen worden georganiseerd, en maakt afspraken voor de organisatie hiervan vanuit het VBP-team. Hetzelfde geldt voor de kunstmatige inseminatie van teeltmoeren. Ook wordt op het CSV beslist over de testprotocols en eventuele bijsturing die hier nodig is. Selectiewerkers die deelnemen aan het testen van de moeren krijgen hiervoor een kleine vergoeding, binnen de budgettaire mogelijkheden. De testen van SMR en SOV worden door het VBP-team zelf gedaan en ook de ophaling van de overeenkomstige stalen (darrenpoppen en eitjes in darrenbroed) wordt door het VBP-team gegarandeerd. De verwerking van de testresultaten en het opstellen van de ranking gebeurt eveneens centraal en hierover wordt gecommuniceerd met de betrokken selectiewerkers op de vergadering van de PST's. Hierdoor is een direct contact met de selectiewerkers mogelijk en kan gepersonaliseerd advies worden gegeven. Uiteindelijk worden enkel de beste moeren weerhouden voor nateelt. Hierover wordt gecommuniceerd naar de basis via Newsflashes en vaktijdschriften. Vanaf dit jaar zal ook de nateelt via overlarving worden georganiseerd en financieel vergoed. Het VBP-team zorgt ook voor de communicatie met het Duitse beebreed programma voor de imkers die hiervoor gekozen hebben. Het VBP-team zal zelf ook moeren veredelen, testen en telen. Een deel hiervan is bedoeld voor de (eigen en externe) bevruchtingsstanden waar Vlaamse imkers hun maagdelijke moeren kunnen aanparen met het beste wat Vlaanderen te bieden heeft (darrenvolken worden geselecteerd uit de topmoeren van het selectieprogramma).

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|--|
| Deliverables | Organiseren van jaarlijkse vergaderingen van PST's en CSV |
| | Organiseren van reizen naar bevruchtingsstations en/of kunstmatige inseminatie |
| | Vergoeden van selectiewerkers voor geleverde inspanningen |
| | Uitvoeren van gecentraliseerde testen (SMR en SOV) |
| | Rangschikken van geteste teeltmoeren |
| Performantie-criteria | Aantal geteste moeren |
| | Mate van veerkracht van geselecteerde volken |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

2. Darwiniaanse selectie (werkingsjaar 2, 3 en 3+; rapporteur = betoelaagde selectiegroep).

De Koninklijke Vlaamse Imkersbond (KonVIB) en ZwarteBij.org wensen het luik Darwiniaanse selectie aan te snijden. 'Darwiniaans' verwijst naar de beroemde evolutie-bioloog Charles Darwin en omvat selectie waarbij we streven naar co-existentie tussen de honingbij en haar belagers, de Varroa-mijt in het bijzonder. Beide selectiegroepen willen aansluiten bij het baanbrekende werk hierover van de Universiteit Wageningen. Onder leiding van dr. Tjeerd Blacquièrre werd een procedure uitgewerkt waarbij volken zonder medicatie of imkerteknische ingreep aan de grillen van de natuur worden overgelaten; doch door strikte opvolging wordt vermeden dat er grote verliezen worden geleden. Kolonies waar de mijtenpopulatie niet onder controle is worden uit de selectie genomen, behandeld en verder in de productie gebruikt. Ten allen tijde moet verhinderd worden om volken met een explosieve mijtengroei te kweken, omdat ze elke vooruitgang in Varroa-resistentie zal teniet doen. Inderdaad door vervliegen worden de goede volken massaal besmet en hebben zo geen kans meer, ondanks de misschien gunstige genenpoel. De volken die slechts een beperkte Varroa-aanwas kennen worden onderling ingekruist wat in amper 5 jaar resulteerde in een stabiele populatie die zonder medicatie kon overleven. De methode werd al meerdere keren met succes uitgevoerd; momenteel voorziet het protocol een opstart met slechts 20 volken met een verschillende genetische herkomst. Dr. Blacquièrre noemt de methode 'Darwin's Black Box'.

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|---|
| Deliverables | Uitvoeren van een Darwiniaans selectieprogramma |
| Performantie-criteria | Aantal betrokken imkers en bijenkolonies |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

3. Lokale bevruchtingsstations (werkingsjaar 2, 3 en 3+; rapporteur = KonVIB)

Ook wil KonVIB verder investeren in lokale bevruchtingsstations. Deze thematiek werd hoger al aangehaald in het kader van de centraal georganiseerde selectiewerk. Het sluit aan bij het streven naar lokaal aangepaste bijen. In grote lijnen zal eerst gezocht worden naar geschikte locaties, om dan in een volgende fase de nodige infrastructuur te voorzien en de bevruchtingsstand te bevolken met zorgvuldig geselecteerde volken. Een procedure voor het gebruik van de bevruchtingsstand door imkers dient dan uitgewerkt worden.

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|---|
| Deliverables | Uitbouwen van lokale bevruchtingsstand |
| Performantie-criteria | Aantal aangepaste moeren |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

4. Teelt virus-vrije moeren (werkingsjaar 2, 3 en 3+; rapporteur = VVCB).

Het Vlaams Vulgarisatiecentrum voor de Bijenteelt (VVCB) wenst een kweekprogramma op te zetten van moeren die virusvrij zijn. Dit sluit naadloos aan bij het centrale selectieprogramma van het VBP-team. Bovendien zal in de loop van de achtereenvolgende jaren worden onderzocht of de wijze van aanparing (standbevruchting, kunstmatige inseminatie, eilandbevruchting, avondbevruchting) enige impact heeft op het behoud van het fenotype. Dit programmapunt draagt in grote mate bij tot het propageren van geteste en goed-bevonden bloedlijnen.

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|---|
| Deliverables | Verdelen van virusvrije moeren |
| Performantie-criteria | Aantal geteelde moeren |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

5. Training Varroa Sensitieve Hygiëne (werkingsjaar 2, 3 en 3+; rapporteur = Arista BR).

In de negentiger jaren toonde John Harbo, van het Amerikaans Ministerie van Landbouw - USDA in Baton Rouge, aan dat het mogelijk was bijen te telen die resistent zijn tegen de varroamijt. Het is echter pas in 2005 dat het mechanisme achter de resistentie werd opgehelderd. Resistente bijen zijn in staat mijten die zich in het broed voortplanten, op te sporen en de besmette larven te verwijderen, zodat de mijten zich niet kunnen voortplanten. Aangezien het resistentiemechanisme een hygiënisch gedrag is van de volwassen bijen, noemen we dat gedrag "VSH", acroniem voor "*Varroa Sensitive Hygiene*".

Sinds 2014 stappen enkele Vlaamse imkers succesvol mee op in de ontwikkeling van het VSH-gedrag bij hun volken. Hun aantal groeit aan en de overtuiging is aanwezig dat dit binnen het bereik valt van de Vlaamse imkergemeenschap mits een gepaste opleiding en begeleiding.

Het Arista-project startte in 2014 met enkele imkers die ervaren waren in het telen en insemineren van koninginnen. Ze slaagden erin om in Europa de eerste VSH-selectieproeven te organiseren. De benodigde technische kennis kwam, zoals gezegd, uit het Amerikaans Ministerie voor Landbouw. Twee imkers van de oorspronkelijke groep konden dat ministerie bezoeken dankzij een introductie van Arista Bee Research in Nederland. Tijdens dit verblijf kon Bob Danka (directeur van het labo) hen alle noodzakelijke technieken bijbrengen, daarbij het insemineren van koninginnen met één dar ('SDI' van '*Single Drone Insemination*') dat de overdracht van eigenschappen versnelt, het handmatig besmetten van het broed met varroamijten, het verrichten van mijtentellingen in het gesloten bijenbroed van de jonge koningin en de interpretatie van de resultaten hiervan. Koninginnen insemineren met het sperma van slechts één dar is dé sleutel tot het succes van de selectie, gezien de polyandrische voortplantingswijze van koninginnen en de lage frequentie van de allelen die verantwoordelijk zijn voor de resistentie binnen bijenvolken in Europa en Noord-Amerika. Deze afwijking van het normale bijengedrag moet achteraf wel worden bijgestuurd. Bij het tellen van de Varroa-mijten in het gesloten broed wordt het aandeel van de niet-reproducerende mijten bepaald. Deze test wordt gebruikt als een evaluatie van de Varroa-resistentie.

In 2016 vroegen enkele Vlaamse telers om mee in het project te kunnen stappen. Zo verkregen we in Vlaanderen, met de steun van Arista Bee Research Belgium, voor het eerst met-één-dar geïnsemineerde koninginnen. De groep werd groter en de resultaten volgden: 7 van 25 geïnsemineerde koninginnen werden in 2018 geëvalueerd als zijnde hoog resistent. Dat betekende dat de volkjes van die koninginnen geen jaarlijkse behandeling tegen Varroa meer behoeften en dat er van kon nageteeld worden voor de volgende generaties. In 2020 steeg het aantal Vlaamse deelnemers tot 15. Een 60-tal Buckfast en carnica koninginnen werd dat jaar met één dar geïnsemineerd waarvan er 17 hoog resistent werden bevonden. Ze konden hiervoor beschikken over genetisch materieel dat ze van hun Waalse collega's verkregen, naast natuurlijk de VSH-koninginnen die ze de vorige jaren zelf hadden geteeld. Dat is meteen een heel interessant aspect van de samenwerking binnen de Aristagroepen: het best geschikte genetisch materiaal wordt desgewenst onderling uitgewisseld. In coronamomstandigheden moesten de betrokken imkers dat jaar de 60 teelkastjes voorzien van elk zo'n 150 varroa's en daarna meer dan 20.000 cellen openen om te kunnen vaststellen in welke mate de nakomelingen van de koninginnen deze Varroa's uit het broed hadden verwijderd.

ARISTA BR wenst haar activiteiten te ontplooiën binnen het Vlaams Bijenteeltprogramma en dit voor alle rassen aanwezig in Vlaanderen. Cruciaal hierbij is om een persoon tewerk te stellen die de activiteiten kan coördineren. Daarnaast is er nood aan

financiële ondersteuning voor de aankoop van inseminatietoestellen, stereo-microscopen, teeltkastjes en een vibreertoestel.

De werkindeling over een jaar van deze selectiemethode kan als volgt worden samengevat:

- in maart/april starten de deelnemers met de darrenteelt uit de dochters van de resistente kolonies.
- tijdens verschillende Vlaamse overlarfessies in mei delen en gebruiken de medewerkers het best geschikte genetisch materiaal (dat dus desgewenst ook vanuit Wallonië of Nederland beschikbaar is).
- de betrokkenen telen vervolgens ook koninginnen van hun eigen teeltmateriaal.
- de meeste imkers kunnen niet insemineren. Arista België organiseert daarom eind mei, waar nodig, verschillende inseminatiedagen om de maagdelijke koninginnen door ervaren inseminators te laten bevruchten met het sperma van één dar. Er is een grote behoefte om meer imkers op te leiden om dit zelf te doen (reeds opgestart o.a. in Wallonië en Nederland).
- elke deelnemer laat vervolgens de jonge volkjes tot ontwikkeling komen en besmet ze eind juli met zo'n 150 mijten. Dat kan desgewenst in groep gebeuren.
- Daarna volgt de telling van de overgebleven varroa's in het gesloten broed. Dit gebeuren staat onder wetenschappelijke controle.
- De deelnemers krijgen heel vlug de resultaten van deze controles om een extra generatie koninginnen te kunnen natelen en insemineren of in open lucht te laten bevruchten.
- Naast de coördinatie van de deelnemende groepen voor de teeltactiviteiten, is het doel van de vzw om de deelnemers op te leiden zodat ze zelfstandig aan de slag kunnen. Deze opleiding wordt zowel online als fysiek aangeboden aan deelnemers in het teeltprogramma onder de vorm van vergaderingen en voordrachten en betreft de basiskennis (koninginnen- en darrenteelt, omgaan met de Varroa, eilandbevruchtingen, enz.) alsook gevorderde imkerstechnieken (KI, broedtelling, waardebeoordeling van moeren, enz.). De methodologie wordt uitgedeeld in de vorm van protocols voor elke belangrijke stap, gevolgd door een voordracht waar de deelnemers hun vragen kunnen stellen en kunnen profiteren van de kennisuitwisseling tussen alle deelnemers. Met al die kennis gaan ze dan aan de slag met hun eigen of met gedeelde bloedlijnen.

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|---|
| Deliverables | Uitbouwen van een VSH-selectieprogramma |
| | Opleiden van imkers |
| Performantie-criteria | Aantal geteste moeren |
| | Aantal opgeleide imkers |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

6. Genetische diversiteit (werkingsjaar 2 en 3; rapporteur = ZwarteBij.org).

De selectie-populatie van ZwarteBij.org werd de afgelopen jaren opgebouwd vertrekkend van teeltmateriaal uit Chimay (Henegouwen, België) en Texel (Noord-Holland, Nederland), zijnde de meest nabij gelegen resterende populaties van de inheemse Zwarte bij. Deze populaties werden gekozen als bronpopulaties voor het selectie-programma van ZwarteBij.org rekening houdende met de impact van lokale adaptatie op de prestaties en overleving van bijenvolken als gevolg van genotype x omgeving interacties. Ondertussen beschikt ZwarteBij.org zelf over 2 landbevruchtingsstations, het eerste in Bosland (Limburg, België) en het tweede in de Flevopolder (Flevoland, Nederland), waarlangs getracht wordt om gerichte aanparing met lokaal geadapteerde mellifera-darrenlijnen mogelijk te maken. Echter, aangezien 1) Chimay een onbeschermd mellifera-reservaat is op het vasteland en de lokale mellifera-populatie, net als die van Texel, in het verleden onderhevig geweest is aan lichte hybridisatie; en 2) de eigen landbevruchtingsstations van ZwarteBij.org voorlopig nog

niet uitsluitend zuivere aanparingen voortbrengen, is het noodzakelijk om via DNA-onderzoek de hybridisatie van potentieel nieuw in te brengen lijnen, alsook van koninginnen aangepaard op de eigen landbevruchtungsstations, na te gaan alvorens dezen in te brengen in het selectie-project. Immers, om efficiënt aan selectie te kunnen doen is het noodzakelijk om hybridisatie te vermijden. De nodige onderzoeken zijn weerhouden voor financiering door het Vlaams Bijenteeltprogramma.

Aftoetsingscriteria:

| | |
|-----------------------|---|
| Deliverables | Rapporteren over het DNA onderzoek |
| Performantie-criteria | Mate waarin de resultaten beleidsondersteunend zijn |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

4.5. Samenwerking met instanties, die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van programma's inzake toegepast onderzoek op het gebied van de bijenteelt en de bijenteeltproducten

Om de toekomst van de imkerij te vrijwaren en innovatieve technieken ingang te laten vinden is er ook nood aan verder onderzoek en ontwikkeling.

De toepassing van de resultaten van fundamenteel onderzoek moeten hun weg kunnen vinden binnen de imkerij, waarvoor meestal nog verder toegepast onderzoek en demonstratie noodzakelijk is.

Ook binnen het Vlaams Bijenteeltprogramma wordt hier op ingezet. Het toegepast onderzoek legt de focus op die thema's die van belang zijn voor de Vlaamse imkerij, namelijk de introductie van nieuwe technieken zoals de elektronische opvolging en tracking, de uitdieping van natuurlijk imkeren (vb aandacht voor alternatieve ondersteuning van de honing bij via natuurlijke extracten, onderzoek naar belangrijke waardplanten/stuifmeelvoorzieners voor de imkerij), de zoektocht naar alternatieve lokstoffen voor de Aziatische hoornaar, monitoring van honingbijen in het wild,...

De ervaren onderzoekscentra in Vlaanderen (HBV, KULeuven, ILVO) zullen in afstemming met de bijenteeltfederaties jaarlijks de concrete onderzoeksprojecten vastleggen. Elk voorstel zal binnen het Toezichtscomité beoordeeld worden.

| | |
|-----------------------|--|
| Deliverables | Rapporteren over de onderzoeksresultaten |
| Performantie-criteria | Aantal ge vulgariseerde en wetenschappelijke publicaties |
| Impact-score | Digitale bevraging op het einde van de campagne |

Samenvattend:

Door op vele fronten actief te zijn willen we in de volgende campagne het keerpunt afdwingen; hoge sterftecijfers moeten definitief tot het verleden behoren. Het Vlaams Bijenteeltprogramma moet de mogelijkheden en de middelen aanbieden om op een duurzame wijze te imkeren in Vlaanderen. We gaan maximaal gebruik maken van bestaande rubrieken op de website (Plant It, Breed It, Fix It, Do It, Manage It). We kiezen niet zozeer voor een veelheid aan brochures, maar eerder voor een beperkt aantal degelijke naslagwerken. We zetten de deur open voor andere lopende initiatieven in het selectiewerk (KonVIB, VVCB, Arista BR, VBI en ZwarteBij) en diversifiëren onze aanpak (Darwiniaanse selectie; referentiekader Varroa-populatiedynamiek; nieuwe fenotypes). Tenslotte zal voor de imker een goede dienstverlening worden uitgebouwd, met name door het bestendigen van de kwaliteitszorg honing, het uitbouwen van een kwaliteitszorg bijenwas, het operationeel maken van het Bijenloket met meldpunt bij noodprocedures en het aanbieden van een referentiekader voor de Varroa populatie dynamiek (in het kader van selectiewerk of behandelingsstrategie). Ook wordt de imker ondersteund bij de bestrijding van de Aziatische hoornaar en worden een aantal praktijkproeven opgestart.

Tabel 4.1. Samenvattende tabel programmapunten

| Thematische programmapunt | Werkingsjaar 2 2020-2021 | Werkingsjaar 3 2021-2022 | Werkingsjaar 3+ 2022 |
|--|--|---|----------------------------|
| 1. Technische bijstand voor bijenhouders en bijenhoudersgroeperingen | 1. Gids voor Goede Bijenteeltpraktijken | 1. Gids voor Goede Bijenteeltpraktijken | |
| | 2. Kennisstroom (Know It) | 2. Kennisstroom (Know It) | 2. Kennisstroom (Know It) |
| | 3. Bijenplantengids (Plant It) | 3. Bijenplantengids (Plant It) | |
| | 4. Bijenvriendelijke maatregelen (Fix It) | 4. Bijenvriendelijke maatregelen (Fix It) | |
| | 5. Scholing gezondheidsassistenten | | |
| | 6. Bijenloket | 6. Bijenloket | 6. Bijenloket |
| | 7. Bijenstanden en lokale werking | 7. Bijenstanden en lokale werking | |
| | 8. Communicatie | 8. Communicatie | 8. Communicatie |
| | 9. Gesloten wascircuit lokale bonden | 9. Gesloten wascircuit lokale bonden | |
| | | | 10. Vademecum |
| 2. Bestrijding van de invasieve soorten en de Varroa-mijtziekte | | | |
| | 1. Varroa populatie model | 1. Varroa populatie model | 1. Varroa populatie model |
| | 2. Samenwerkingsovereenkomst ANB | | |
| | 3. Avondopsporing van de Aziatische hoornaar | | |
| | | 4. Roofmijten tegen de Varroa-mijtziekte | |
| 3. Steun van laboratoria voor de analyse van de producten van de bijenteelt | 1. Kwaliteitszorg honing | 1. Kwaliteitszorg honing | |
| | 2. Kwaliteitszorg bijenwas | 2. Kwaliteitszorg bijenwas | 2. Kwaliteitszorg bijenwas |
| | 3. Risico-analyse gebruik roofmijten | 3. Risico-analyse gebruik roofmijten | |
| | 4. Risico-analyse gebruik oxaalzuur | 4. Risico-analyse gebruik oxaalzuur | |
| | 5. Honingvervalsing | | |

| | | | |
|---|---|---|---|
| | | | |
| 4. Steun voor het herstel van het communautaire bijenbestand | 1. Centraal georganiseerde selectiewerk | 1. Centraal georganiseerde selectiewerk | 1. Centraal georganiseerde selectiewerk |
| | 2. Darwiniaanse selectie | 2. Darwiniaanse selectie | 2. Darwiniaanse selectie |
| | 3. Lokale bevruchtungsstations | 3. Lokale bevruchtungsstations | 3. Lokale bevruchtungsstations |
| | 4. Teelt virus-vrije moeren | 4. Teelt virus-vrije moeren | 4. Teelt virus-vrije moeren |
| | 5. Training Varroa Sensitieve Hygiëne | 5. Training Varroa Sensitieve Hygiëne | 5. Training Varroa Sensitieve Hygiëne |
| | 6. Genetische diversiteit | 6. Genetische diversiteit | |
| | | | |
| 5. Toegepast onderzoek | 1. Innovatieve technieken | 1. Innovatieve technieken | 1. Innovatieve technieken |
| | | | |
| | | | |

5. Detailuitwerking van het projectvoorstel

In deze detailuitwerking wordt nadere toelichting gegeven bij de tewerkstelling die op het project voorzien is ter uitvoering van de weerhouden programmapunten. Verder zal het budget worden gegeven opgesplitst per programmapunt, met vermelding van het deel werkingsmiddelen en het deel lonen.

Voor wat betreft de tewerkstelling voorzien in het project werd de loonkost berekend vertrekkende van het percentuele deel werklast van een voltijds equivalent (VTE) voor techniker (%VTE-T) en hooggeschoolde medewerker (%VTE-H). De twee tewerkgestelden van het eerste werkingsjaar (VTE-T1 en VTE-H) zullen verder in dienst blijven tot (minimaal) het einde van de lopende campagne. Daarnaast voorzien we de aanwerving van een 3^{de} medewerker (techniker; VTE-T2) die vanaf 1 april 2021 het team zal vervoegen. Bij de berekening van de loonkost werd voor de periode 1 augustus 2022 tot 31 december 2022 (Werkingsjaar 3+) 5 twaalfden van de bruto jaarloon aangerekend. Ook werd rekening gehouden met de loopbaanontwikkeling van het desbetreffende personeelslid (aanpassing loonshalen vanaf 1 maart 2021 en het uitbetalen van een eindejaarspremie vanaf 2021). Dit resulteert in volgende bruto jaarlonen:

- Werkingsjaar 2 (12 maanden), techniker 1: 43083 €
= $(41000 \cdot 7/12) + (46000 \cdot 5/12)$
- Werkingsjaar 2 (4 maanden), techniker 2: 15333 €
= $46000 \cdot 4/12$
- Werkingsjaar 2 (12 maanden), hooggeschoolde: 73667 €
= $(67000 \cdot 7/12) + (83000 \cdot 5/12)$
- Werkingsjaar 3 (12 maanden), techniker 1: 46000 €
- Werkingsjaar 3 (12 maanden), techniker 2: 46000 €
- Werkingsjaar 3 (12 maanden), hooggeschoolde: 83000 €
- Werkingsjaar 3+ (5 maanden), techniker 1: 19167 €
= $46000 \cdot 5/12$
- Werkingsjaar 3+ (5 maanden), techniker 1: 19167 €
= $46000 \cdot 5/12$
- Werkingsjaar 3+ (5 maanden), techniker 1: 34583 €
= $83000 \cdot 5/12$

| | | | | | | | | | | | | |
|---|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
| 1. Kwaliteitszorg honing | 5,0 | | | 5,0 | 5,0 | | | 5,0 | | | | |
| 2. Kwaliteitszorg bijenwas | | | 5,0 | 5,0 | | | 5,0 | 5,0 | | | 5,0 | 5,0 |
| 3. Risico-analyse gebruik roofmijten | | | | | | | | | | | | |
| 4. Risico-analyse gebruik oxaalzuur | | | | | | | | | | | | |
| 5. Honingvervalsing | | | | | | | | | | | | |
| 4. Steun voor het herstel van het communautaire bijenbestand | | | | | | | | | | | | |
| 1. Centraal georganiseerd selectiewerk | 55,0 | | 20,0 | 75,0 | 50,0 | | 20,0 | 70,0 | 70,0 | | 25,0 | 95,0 |
| 2. Darwiniaanse selectie | | 10,0 | | 10,0 | | 10,0 | | 10,0 | | 10,0 | | 10,0 |
| 3. Lokale bevruchtingstations | | 10,0 | | 10,0 | | 10,0 | | 10,0 | | 10,0 | | 10,0 |
| 4. Teelt virus-vrije moeren | | 20,0 | | 20,0 | | 20,0 | | 20,0 | | 20,0 | | 20,0 |
| 5. Training VSH | | 50,0 | | 50,0 | | 50,0 | | 50,0 | | 50,0 | | 50,0 |
| 6. Genetische diversiteit | | | | | | | | | | | | |
| 5. Toegepast onderzoek | | | | | | | | | | | | |
| Innovatieve technieken | | pm | | pm | | pm | | pm | | pm | | pm |
| | | | | | | | | | | | | |
| Totaal | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 300,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 300,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 300,0 |

Tabel 5.2. Kostenraming (per werkingsjaar en programmapunt)

| Programmapunt | Werkingsjaar 2 2020-2021 | | Werkingsjaar 3 2021-2022 | | Werkingsjaar 3+ 2022 | |
|--|-----------------------------|---------------|-----------------------------|---------------|-------------------------|--------------|
| | | Totaal | | Totaal | | Totaal |
| 1. Technische bijstand voor bijenhouders en bijenhoudersgroeperingen | | 117995 | | 116350 | | 34958 |
| 1. Gids voor Goede Bijenteeltpraktijken | 6837 | | 6450 | | | |
| 2. Kennisstroom (Know It) | 9521 | | 11950 | | 8833 | |
| 3. Bijenplantengids (Plant It) | 9521 | | 11950 | | | |
| 4. Bijenvriendelijke maatregelen (Fix It) | 12021 | | 9450 | | | |
| 5. Scholing gezondheidsassistenten | | | | | | |
| 6. Bijenloket | 15708 | | 17500 | | 7292 | |
| 7. Bijenstanden en lokale werking | 20000 | | 30000 | | | |
| 8. Communicatie | 19387 | | 20250 | | 18833 | |
| 9. Gesloten wascircuit lokale bonden | 25000 | | 4000 | | | |
| 10. Vademecum | | | 4800 | | | |
| 2. Bestrijding van de invasieve soorten en de Varroa-mijtziekte | | 45521 | | 25600 | | 4417 |
| 1. Varroa populatie model | 10521 | | 13900 | | 4417 | |
| 2. Samenwerkingsovereenkomst ANB | 30000 | | | | | |
| 3. Avondopsporing van de Aziatische hoornaar | 5000 | | | | | |
| 4. Roofmijten tegen de Varroa-mijtziekte | | | 11700 | | | |
| 3. Steun van laboratoria voor de analyse van de producten van de bijenteelt | | 58787 | | 65500 | | 1729 |
| 1. Kwaliteitszorg honing | 22154 | | 30000 | | | |
| 2. Kwaliteitszorg bijenwas | 13683 | | 15000 | | 1729 | |
| 3. Risico-analyse gebruik roofmijten | 7350 | | 7350 | | | |
| 4. Risico-analyse gebruik oxaalzuur | 2400 | | 2400 | | | |
| 5. Honingvervalsing | 13200 | | 13200 | | | |

| | | | | | | |
|---|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|
| 4. Steun voor het herstel van het communautaire bijenbestand | | 173729 | | 122400 | | 84814 |
| 1. Centraal georganiseerd selectiewerk | 94929 | | 52900 | | 67563 | |
| 1.1. Reizen, gezondheidscertificaat, KI | 14337 | | 14950 | | | |
| 1.2. Testen - vergoedingen | 14000 | | | | 14000 | |
| 1.3. Testen - virusanalyses | 26500 | | | | 26500 | |
| 1.4. Testen - SMR | 8617 | | 9200 | | 7667 | |
| 1.5. Overleg en rapportering | 14175 | | 15400 | | 10750 | |
| 1.6. Landbevruchtingsstation | 12300 | | 13350 | | 3646 | |
| 1.7. Natelen - vergoedingen | 5000 | | | | 5000 | |
| 2. Darwiniaanse selectie | 27033 | | 17100 | | 1917 | |
| 3. Lokale bevruchtingsstations | 5033 | | 4600 | | 1917 | |
| 4. Teelt virus-vrije moeren | 10567 | | 16700 | | 3833 | |
| 5. Training VSH | 26167 | | 23600 | | 9584 | |
| 6. Genetische diversiteit | 10000 | | 7500 | | | |
| | | | | | | |
| 5. Toegepast onderzoek | 26935 | 26935 | 93067 | 93067 | 50318 | 50318 |
| 1. Innovatieve technieken | | | | | | |
| | | | | | | |
| Totaal | 422967 | 422967 | 422967 | 422967 | 176236 | 176236 |

5. Organisatie

5.1. Toezichtcomité (TZC): Huishoudelijk reglement

Benaming, opdracht

Artikel 1. In het kader van het Vlaams Bijenteeltprogramma wordt een Toezichtcomité opgericht. Het Toezichtcomité is het forum voor overleg van de Vlaamse overheid met de georganiseerde Vlaamse bijenteeltsector en het belangrijkste bestuursorgaan m.b.t. het Vlaamse Bijenteeltprogramma.

Artikel 2. Opdracht:

- Het vastleggen van de algemene doelstellingen en de hoofdlijnen voor het voorstel van bijenteeltprogramma, zoals bedoeld bij verordening (EU) nr. 1308/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 17 december 2013;
- Het bespreken, beoordelen en vaststellen van het ontwerp van bijenteeltprogramma;
- Het goedkeuren van de actiepunten die door de partners van het Toezichtcomité worden voorgesteld ter implementering van de programmapunten;
- Het opvolgen en het beoordelen van de uitvoering van de taken en de goede voortgang van het programma, en zo nodig het bijsturen ervan. Dit kan het (vroegtijdig) beëindigen inhouden van maatregelen, programmapunten of actiepunten in uitvoering¹;
- Het toezicht op de uitgaven verbonden aan de uitvoering van het programma. Dit toezicht op de uitgaven laat de bevoegdheden en verantwoordelijkheid van de VZW Vlaams Bijenteeltprogramma voor het beheer van de geldstromen van het Vlaams bijenteeltprogramma onverlet;
- Zo nodig het herschikken van de toewijzing van de voorziene middelen over de onderscheiden maatregelen en programmapunten;
- Het beslissen over eventuele bijkomende uitzonderlijke projectvoorstellen vanwege de educatieve en experimentele bijenstanden in de loop van het programma;
- Het nemen van de specifieke, in het programma aan het Toezichtcomité toevertrouwde, beslissingen;
- Het jaarlijks vastleggen van de takenlijsten en de ‘deliverables’ voor het volgende werkingsjaar;
- Het evalueren van de jaarlijkse ‘deliverables’;
- De initiatieven te nemen die nodig worden bevonden voor een betere werking van het bijenteeltprogramma;

Samenstelling

Artikel 3. Maken deel uit van het Toezichtcomité:

- vertegenwoordiging van de Vlaamse overheid:
 - afdelingshoofd van de bevoegde beleidsafdeling uit het departement Landbouw en Visserij, bevoegd voor het bijenteeltprogramma (voorzitter). Het diensthoofd van de betrokken dienst kan als plaatsvervanger optreden
 - expert sectoradvies bijenteelt uit het departement Landbouw en Visserij (ambtenaar bevoegd voor het praktijkcentrum bijen)
 - ambtenaar van de afdeling belast met het toezicht op de uitgaven
- vertegenwoordiging vanuit het onderzoek:

¹ Met inachtneming van de bepalingen voorzien bij artikel 6 van Uitvoeringsverordening (EU) 2015/1368

- 1 vertegenwoordiger van UGent (Honeybee Valley), promotor en projectleiding
- 1 vertegenwoordiger van KULeuven
- 1 vertegenwoordiger van het ILVO
- vertegenwoordigers van de representatieve bijenteeltfederaties. In aantal:
 - 4 voor de Koninklijke Vlaamse Imkersbond (KonVIB vzw)
 - 2 voor het Vlaams Bijeninstituut (VBI vzw)
 - 1 voor Zwartebij.org vzw
- 1 voor Vlaams Vulgarisatiecentrum (VVCB vzw)
- Vertegenwoordiging vanuit de vzw Vlaams Bijenteeltprogramma
 - de coördinator
 - de op het project tewerkgestelde personeelsleden
- eventueel ad hoc aangevuld met deskundigen die voor advies worden geconsulteerd

De op het project tewerkgestelde personeelsleden nemen deel v.w.b. de rapportering over de door hen uitgevoerde activiteiten.

De samenstelling van het Toezichtcomité wordt vastgelegd voor 3 jaar. De samenstelling wordt minstens voor de aanvang van elk driejaarlijks VBP herbekeken op basis van de verdeelsleutel, bepaald door het departement Landbouw en Visserij.

Artikel 4.

De representatieve bijenteeltfederaties wijzen conform hun statutaire regels de personen aan die als hun afgevaardigden optreden. Ze kunnen eveneens de personen aanwijzen die bij belet van de afgevaardigden als vervanger optreden.

De aanwijzing wordt schriftelijk medegedeeld aan de voorzitter, en geldt tot formele herroeping.

Bijeenkomsten en beslissingen

Artikel 5.

Het Toezichtcomité vergadert regelmatig.

In principe is er elk kwartaal een vergadering, maar bijkomende vergaderingen kunnen worden voorzien. Het Toezichtcomité komt bij elkaar op uitnodiging van de voorzitter. Elke partner kan de voorzitter verzoeken een punt op de agenda te plaatsen.

Artikel 6.

Het Toezichtcomité streeft naar standpunten in consensus. Indien dat niet mogelijk is, noteert de voorzitter de standpunten van de onderscheiden partijen.

Indien het Toezichtcomité niet tot een standpunt komt nodig voor de conforme en tijdige uitvoering van het Vlaams Bijenteeltprogramma, of haar standpunt zou ingaan tegen het beleid ter zake van de Vlaamse overheid, neemt de bevoegde administratie van het departement Landbouw en Visserij de beslissing.

Artikel 7.

Na elke bijeenkomst wordt door het secretariaat een ontwerp van verslag opgemaakt. Dit ontwerp wordt aan de voorzitter voorgelegd. Deze kan zo nodig aanpassingen in het ontwerp aanbrengen. Het wordt vervolgens aan alle leden opgestuurd. Een verslag is slechts definitief na goedkeuring op de eerstvolgende bijeenkomst van het Toezichtcomité. De verslagen van het Toezichtcomité hebben een vertrouwelijk karakter. Op basis van het verslag stelt het projectteam een rapport op met de belangrijkste beslissingen en oriëntaties en over de vooruitgang van de acties van het Vlaams Bijenteeltprogramma. Dit rapport kan door de vertegenwoordigers van het Toezichtcomité

gebruikt worden als communicatie naar hun leden en wordt ook ter beschikking gesteld van de leden van het Praktijkcentrum Bijen.

5.2. Projectleiding

Samenstelling:

- 1 projectleider (Dirk de Graaf; budgethouder)
- 1 co-projectleiders (Octaaf Van Laere)

Functie: dagelijkse leiding; rapportering aan het Toezichtcomité.

5.3. Comité Educatieve en Experimentele bijenstanden:

Samenstelling:

- projectleiding (voorzitter)
- vertegenwoordigers van de educatieve en experimentele bijenstanden
- secretariaatsmedewerker (zonder stemrecht)
- aangevuld met de op het project tewerkgestelde personeelsleden (zonder stemrecht)

Functie: garanderen van een goede doorstroming van info van, naar en tussen de Ed./Ex. bijenstanden; gebeurlijk bespreken van betrokkenheid bij toegepast onderzoek.

Periodiciteit: jaarlijks (voorafgaand aan de eerste trimestriële vergadering van het Toezichtcomité)

5.4. Comité Selectiewerk Vlaanderen:

Samenstelling:

- projectleiding (voorzitter)
- selectiewerkers actief in het kader van onderhavig project
- deskundigen (op uitnodiging; zonder stemrecht)
- secretariaatsmedewerker (zonder stemrecht)
- aangevuld met de op het project tewerkgestelde personeelsleden (zonder stemrecht)

Functie: organisatie van het selectiewerk

Periodiciteit: jaarlijks (voorafgaand aan de eerste trimestriële vergadering van het Toezichtcomité)

5.5. Provinciale Selectie Teams:

Samenstelling:

- projectleiding (voorzitter)
- selectiewerkers actief in het kader van onderhavig project (per provincie)
- secretariaatsmedewerker (zonder stemrecht)
- aangevuld met de op het project tewerkgestelde personeelsleden (zonder stemrecht)

Functie: bespreking van de selectieresultaten met de deelnemende imkers per provincie

Periodiciteit: jaarlijks (voorafgaand aan de vergadering van het Comité Selectiewerk Vlaanderen)

